

Türk Tarih Kurumu ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına idai-e edilmekte olan Kültepe-Kaniş kazılarına 1966 yılının yaz aylarında devam edilmektedir. Karum ve höyükde muhtelif medeniyet ve yapı katları üstünde çalışılmıştır. Bu seneki karum kazılarının neticelerini şu şekilde izah etmek mümkündür:

Ana toprak üstüne kurulan IV katında 2 ve 4 odalı, taş temelli, kerpiç duvarlı küçük evlerde elle yapılmış, boyalı III Alishar çanak-çömleğinin yanında, çark işi ve koyu kırmızı astarlı Hitit kapları bulunmuştur. Bunlar, Hitit çanak-çömleğinin en basit şekillerini temsil etmektedir. Ocak ve fırınları II katta mütakamil örnekleri görülenlerin prototipi mahiyetindedir. Çanak-çömlekte, ocak şekillerinde, yapılarda IV den II katta doğru tedrici bir tekamülü sezilebiliriz. Kerpiç sandukalara gömülen ölümlerin yanındaki hediyeler, II katın zengin mezarlarıyla mükayese edilebilecek bolluكتadır. III kat, IV katın tekamül etmiş şeklidir. Bunda III Ali ar çanak-çömleği azalmış, Hitit kapları artmıştır. Gömme adetlerinde, mimari eserlerin teknik ve üsluplarında bir değişiklik görülmemektedir. Bu, IV'ü II'ye bağlayan mutavassıt bir kat mahiyetindedir. Tetkik ettiğimiz s,aha dahilinde her ikisi de yangın geçirmemiş ve ikisinde de tablet bulunmamıştır. III ve IV kat insanları karumun her tarafını iskan etmiştir.

II katta biri *Enna-Suin*, diğeri kıs - men tanıdığımız *Uzua*'ya ait olmak üzere, iki mühim arşiv keşfedilmiştir. Hafriyat dilciferinden Dr. Kemal Balkan ticari ve hususi mektuplardan, borç senetlerinden, aile hukukuna ait çeşitli örneklerden, limu'ların kronolojik sıralanma-

smda mühim olan tahsistü "memorandum" vesikalarından, bakır ve ahşaptan yapılmış 30 kalem ev eşyasının isimlerini ihtiva eden demirbaş eşya listelerinden ve aralarında Wahşuşana karumunun verdiği kararları muhtevi hukuki vesikalardan ibaret olan bu koleksiyonu tetkik etmiş bulunmaktadır. Dr. Balkan İb katına ait enkazda bulunan bir tabletin Kaniş karnuna yazılmış bir rubau-kral mektubu olduğunu tespit etmiştir. Bunda Kaniş karumu ile kral arasında bir anlaşma ortaya çıkmış ortaya çıkan ihtilaf bahis konusudur. Tablet bu haliyle, Assurlularla Anadolu'nun yerli kralları arasındaki münasebetlere ışık serpen ve şimdiye kadar ancak, birkaç nümunesi bulunan vesikalara bir yenisini ilave etmiş bulunmaktadır.

II katın sağlam evlerinde, tabletlerden başka, Eski-Babil, Assur, Suriye ve bilhas,sa yerli üsluplara giren silindirik mühür baskıları, tek renkli ve boyalı Hitit kapları ve evlerin tabanları altındaki mezarlarda, altın, gümüş, tunç ve taştan yapılmış zengin ölü hediyeleri bulunmuştur. Karum kazılam her sene, yeni tipleri ortaya koymakta ve Alacahöyük mezarları devrinde gelişen maden sanatının, kesiksiz bir şekilde, Koloni devrine intikalini belgelendirmektedir. Şiddetli bir yangınla nihayete eren II katla İb arasında 1-1.5 metrelik bir toprak yığıntısı vardır. İb evlerinin, caddelerinin istikameti, II kat takilere nazaran, değişmiş ve İb ocakları, İb'de kullanılmamış, onların yerine yeni ocak şekilleri geçmiştir. İb evlerinin planları, hatta b9.z.1 kısımlarda, teknikleri dahi değişmiştir. İb kat yangınından sonra, bir müddet, karumun bazı kısımlarına İb insanları ev yapmamışlar; buralarını şehir içi mezarlığına tahsis etmişlerse de, bir:

sonra yine Ib insanları bundan vazgeçmişler ve mezarlık üstüne evlerini kurmuşlardır. II kat çanak-çömleğiyle, Ib'ninkiler arasında şekil, ve teknik bakımından esaslı farklar vardır. II katın birçok kapları Ib devrinde ortadan kalkmış, yerlerini yenileri doldürmüştür. Küçük eserler, II katta başlayan Anadolu-:Suriye münasebetlerinin Ib katında arttığını ve ithal eşyasının bollaştığını göstermektedir. Bu katta, Hitit damga mühürleri yanında, Eski Babil devrinin Suriye üslubunda silindirik mühürleri ve çok figürlü tanrı kalıplarının güzel örnekleri bulunmaktadır. Bu katta tabletlerin miktarı çok azalmıştır. Bu da yangın tahrip edilmiştir. Onu takip eden devrinde Ib evlerinin birçoğu tamir edilerek yeniden kullanılmıştır. İri taşlarla inşa edilmiş evlerinin teknik ve planları hem Ib, hem de II kat evlerinden farklıdır. Çanak-çömleği, ufak istisnalarla, Ib devrinde kullanılanların devamıdır. Bu kat, Labarna devrine kadar devam etmiştir.

Höyük kazılarına gelince:

Kültepe höyüğü 90 yıldan beri beklenen sırlarını ifşaya başlamış bulunmakta-
dır. İki safhalı Roma ve muayyen bir mimarlık katımı bağlanamayan hellenistik devir eserlerini, şimdilik, iki yapı katı halinde görülen Frik devri takip etmektedir. Bu devir şiddetli bir yangınla yıkılmış Hitit binalarının enkazı üstüne kurulmuştur. Son iki yapı katında yazılı vesika bulunmamaktadır. Bunlardaki çanak-çömleği, damga mühürlerin üslubunu ve bilhasbâ binaların teknik ve planlarını, ocak şekillerini Koloni devrinde, karum'da kuwanılardan fiyirmek çok kolaydır. Bunları takibeden Hitit katında Assurca yazılmış çivi yazılı vesikalar keşfedilmiştir. İçinle tabletlerin bulunduğu bu binaların planla-

rı da karumdakilerden farklıdır. Anitta'nın hançeri, Kaniş Krah Warşama'ya gelen mektup ve diğer kralı vesikalardan başka (Bu mektup Dr. Kemal Balkan tarafından neşredilmektedir), yerliler arasında cereyan eden bir esir satışı vesikası ve Assurlular tarafından yazılmış ticari muhtevalı mektuplar, muayyen yapı katlarında bulunmakta ve dil hususiyetlerinden başka, tabakaları da hangilerinin karum'da inşa, hangilerinin II kat vesikalarının çağdaşı olduğunu tayine yardımcı etmektedir.

Höyük'de karum'daki III ve IV katın para. Jelleri de bulunmuş ve bunların altın-
da saf III Alişar medeniyeti tetkik edilmiştir. Bu Alişar'da Intermediate denilen ve Kültepe'de bir medeniyet halinde görülen devrin üstündedir. Bunlarda eHe yapılmış boyalı kapların her çeşidi ve Kültepe'nin aruf alabastar idolleri, erkek ve kadın heykelcikleri bulunmaktadır. Her iki medeniyette yerli ve Suriye'den ithal edilmiş tipik çanak-çömleğin yardımıyla, hakikate yakın bir ihtimal dahilinde, tarihlenebilmiştir. Intermediate, yani başlangıç devri arasındaki safhada inşa edilmiş büyük bir mabette alabastar tanrı heykelcikleri in-situ olarak elimize geçmiştir. Salomon ve küçük odaları beyaza sıvalı mabedin planı, en çok, Beyicesultan'da meslektaşım Seton Lloyd tarafından keşfedilmiş megaron tipindeki binayı hatırlatmaktadır.

Tepe kazıları Anadolu arkeolojisinin en mühim problemlerinden birini, yani M.Ö. üçüncü binin son çeyreğinin Koloni devrine bağlanış şeklini izah etmiş ve İç Anadolu şehirlerinin mukayeseli stratigrafisini anlamamızı sağlamıştır.

